

AKTUELNOST KANTOVE FILOZOFIJE Okrugli sto „Kant danas“

Povodom dva veka od smrti Imanuela Kanta, u novosadskoj Gimnaziji „Jovan Jovanović Zmaj“ 29. aprila ove godine organizovan je *okrugli sto* o aktuelnosti Kantove filozofije, „Kant danas“. U razgovoru su učestvovali profesori Filozofskog fakulteta u Beogradu – dr Jovan Arandelović, dr Sima Elaković i dr Živan Lazović i profesori Filozofskog fakulteta u Novom Sadu – dr Milenko A. Perović i dr Mirko Aćimović.

Skup je otvorio Hor Gimnazije, nakon čega je Branko Stamenović, profesor filozofije u Gimnaziji „J. J. Zmaj“, dodelio nagrade učenicima Gimnazije koji su pobedili na konkursu za najbolji rad o Kantovoj filozofiji. Reč je potom data gostima Okruglog stola.

Aktuelnost Kantove filozofije prof. dr Jovan Arandelović obrazložio je izdvajajući njena sledeća tri stava. Najpre stav o životnoj moći uma koja se može proširiti preko granica u koje su zatvorena sva živa bića, zatim, ideja praktičke filozofije kojom se ponovno uspostavlja antički ideal jedinstva politike i morala i konačno, stav o značaju prava, kao sfere koja se ne sme podređivati politici. Na osnovu ova tri momenta Kantove filozofije, dr Arandelović je zaključio da se njoj ne može pripisati prividna aktuelnost, koja nastaje kao rezultat sprege između filozofije i izvesne ideologije, a nestaje kada data ideologija izgubi moć, s obzirom da je Kantova filozofija takva da ni na koji način ne bi mogla da bude upotrebljena u cilju neke ideologije. Njena aktuelnost proizilazi već iz same Kantove misli da je savremenost ishodište, bez obzira da li govorimo o prošlosti ili budućnosti.

Prof. dr Sima Elaković ukazao je da se Kant kroz celu svoju filozofiju pita šta je to čovek, te da iako na to pitanje ne odgovara, paradigma njegove filozofije može se sažeti u stavu da moramo biti ljudi. Pri tome bi maksima post-metafizičke metafizike, koju Kant uspostavlja, glasila: *samo saznanje sebe saznanje*, s obzirom da garant saznanja on nalazi u ograničenom vremenu, a time i u ograničenom saznanju. Shema *Kritike čistog uma* biće uspostavljena kao shema celokupne Kantove filozofije, čime se dobija potpuna konkretizacija čoveka, bez direktnog odgovora na ono polazno pitanje, zaključio je dr Elaković.

Aktuelnost Kantove filozofije ogleda se i u činjenici da je ona na izvestan način anticipirala fenomen kompjuterizacije, ukazao je prof. dr Živan Lazović. Odgovarajući, na pitanje mogućnosti i granica ljudskog saznanja, Kant miri filozofiju novovekovnog racionalizma i empirizma na način koji je savremen. Naime, iskustveni podaci odgovarali bi onome što danas zovemo *input*-om, dok bi znanje jezika, različita zdravorazumska znanja, kao i naučna saznanja predstavljala *output*. Ono što novovekovni empirizam nije mogao da objasni jeste pitanje, može li se *output* svesti na ono što daje prosta apstrakcija iskustvenih podataka, dok je racionalizam objašnjenje porekla saznanja tražio u

urođenim idejama, što je zahtevalo pretpostavku božje egzistencije. Nasuprot tome, Kant je ukazao na opštost i nužnost saznanja polazeći od transcendentnog apriorizma. Pojam *software*-a može stoga poslužiti kao dobar model za razumevanje ovakve Kantove koncepcije, rekao je na kraju dr Lazović.

Da je reč ne samo o razlici, već i o epohalnom karakteru Kantove filozofije u odnosu na novovekovnu filozofsku tradiciju istakao je prof. dr Milenko A. Perović. Temeljni udarac novovekovnoj filozofiji Kant, naime, zadaje razgrađujući strukturu prirode kako bi se pokazala sfera čovekove prirode kao trans-naturalne. Ovakvo zasnivanje filozofije bilo je moguće tek na osnovu ideje filozofije kao auto-kritike uma, u čijem središtu leži pitanje o predmetnosti predmeta. Kako pak čovek sa njom dolazi u središte vlastitog sveta, filozofija nakon Kanta ne može stoga biti ništa drugo do antropologija. To je filozofija u čijem je središtu sloboda, što je još jedan njen epohalni momenat, s obzirom da nikad pre Kanta problem slobode nije toliko učinjen filozofskim pitanjem. Stoga su se filozofije XX veka, u pokušajima prevladavanja Kantovog subjektivizma, samo vraćale na stanovišta koja su Kantovom filozofijom bila upravo prevladana.

Aktuelnost Kantove filozofije ne odnosi se samo na „moralne zakone u meni“, već i na „zvezdano nebo nada mnem“, istakao je prof. dr Mirko Aćimović, upućujući na Kantov stav prema pojmu prirode. Najviša tačka Kantove transcendentalne filozofije ogleda se upravo u pitanju: kako je priroda moguća? – na koje Kant odgovara: tako što imamo sebe u čulnom iskustvu i vlastitim pojmovima razuma. Priroda stoga nije otuđeni svet za Kanta, iako metafizika čulnosti dospeva do onog praznog i nepojmljivog. Ishodište filozofije subjektiviteta jeste, prema tome, zasnivanje prirode tek u odnosu na subjekta saznanja, u odnosu na *me*. Napominjući da se za Kanta prirodna nauka kretala u granicama Njutnove fizike, dok geometrija nije izlazila van okvira euklidske geometrije, što je Hajzenberga onda i navelo da kaže kako nijedan Kantov spis nije imao nikakvog uticaja na teorije moderne fizike, prof. Aćimović je ukazao kako je Kantova filozofija dala regulativni princip za koncepciju prirodne nauke, ali ne i za istraživanje same prirode.

Okrugli sto zatvorio je Branko Stamenović, profesor filozofije, napominjući da je ovo tek prvi u nizu filozofskih susreta u organizaciji Gimnazije „J. J. Zmaj“ i izražavajući nadu da će interesovanje novosadske publike i u buduće podržavati njihovo uspešno održavanje.

Priredila Dunja Šešelja